

la síntesi entre, a) els habituals col·laboradors dels «Anales», companys de Sobrequés. b) els companys barcelonins, universitaris, de l'historiador gironí i c) les noves generacions d'historiadors gironins que en foren deixebles a l'Institut o al Col·legi Universitari. Aquesta confluència de diversos sectors dóna com a resultat un volum especialment ric i divers on són freqüents temes prou innovadors que mai no havien estat abans tractats en aquesta publicació, al costat de noves aportacions sobre temes freqüents i importants.

Crec que tots aquests elements justifiquen sobradament aquesta nota. I d'altra banda crec que és important de donar a conèixer la tasca de l'IEG perquè altrament en l'esforç que s'hi realitza té una escassa divulgació, reduint-ne en conseqüència la importància. És doncs important i urgent que els gironins coneguin l'IEG, en siguin socis i sàpiguen valorar la tasca que s'hi realitza.

De fet quan la cultura catalana tingui un plantejament autònom i perfectament descentralitzat em sembla evident que l'Institut d'Estudis Gironins està destinat a ser el gran Institut d'Estudis de les comarques gironines, vinculat a nivell de Delegació amb l'Institut d'Estudis Catalans. Que el ritme de les transformacions positives i eficaces del país ens permeti de veure-ho ben aviat.

Joaquim NADAL i FARRERAS

Autors diversos:

EL PALEOLÍTIC A LES COMARQUES GIRONINES

Girona, Associació Arqueològica de Girona - Caixa d'Estalvis Provincial, 1976.

Amb motiu de la visita oficial que el dia 30 de setembre de 1976 va fer el IXè. **Congrés Internacional de Ciències Prehistòriques i Protohistòriques (U.I.S.P.P.)** a la nostra terra a fi de visitar els jaciments de Serinyà i les Mostres preparades a l'efecte en el Museu Comarcal de Banyoles i a la Fontana d'Or de Girona, es va decidir l'edició d'un treball de síntesi sobre els nous descobriments fets a partir de 1972 sobre cultures humanes arcaïques identificades a les comarques gironines.

El llibre acuradament editat presenta un esforç i un treball d'equip de persones repartides per totes les comarques gironines, que van investigar junt a científics molt qualificats, les primeres cultures humanes deixades pels homes que en temps remots del Paleolític Inferior van ocupar i van viure en el nostre país. El treball d'equip va ésser coordinat pel Servei d'Investi-

gacions Arqueològiques de la Diputació de Girona, per l'Associació Arqueològica de Girona i pel Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, i editat gràcies a la gentilesa de la Caixa d'Estalvis Provincial de Girona.

Nombroses fotografies, mapes, plànols i dibuixos a ploma sobre l'utilitatge utilitzat per l'home primitiu il·lustren profusament el text i el fan més comprensiu. Hi ha també un ampli resum en castellà, francès i anglès.

Comença el treball parlant de les estacions del Gironès: Puig d'en Roca (Girona), Pedra Dreta, Cau de les Goges i Cova de les Goges (Sant Julià de Ramis) i Campdurà en el lloc del mateix nom. Si l'estació solutriana del Cau de les Goges era ja coneguda des de fa temps, el Puig d'En Roca, complex d'estacions del Paleolític Inferior, amb abundant material, no va ésser descobert fins el 1974.

Segueix l'estudi sobre les cultures del Montgrí amb els jaciments del Cau del Duc de Torroella de Montgrí i Ullà respectivament, i la nova estació de Mas Blanch. La novetat que dóna a conèixer el text és que aquestes cultures del Montgrí són molt més antigues del que es creia fins fa poc. Molts útils treballats i fauna s'han descobert des de 1972 a 1976.

A la comarca de la Selva, s'han localitzat un nombre important d'estacions de superfície corresponents al Paleolític Inferior i Mitjà, amb material lític molta abundant. El seu enllaç amb les estacions del Puig d'En Roca i les estacions arcaïques del Rosselló són evidents. Estan situades principalment al sud de l'Onyar i la majoria de la indústria ha estat trobada en prominències entre els 96 i 230 metres d'altura.

Quant a la Garrotxa i a la seva part alta, el llibre ens parla de la «Cova dels Ermitons» (Vall de Llierca) corresponent al Paleolític Mitjà i de les estacions localitzades en terrasses fluvials del Llierca «Hort d'En Roca» i «Pont del Llierca» amb indústries que pertanyen al Paleolític Inferior, descoberts recentment. Aquest capítol compren també l'estudi d'una indústria en basalt trobada en la Vall d'Hostoles i una altra de tipus microlític descoberta prop de les Ansies.

El capítol s'acaba amb un treball molt interessant referit a la relació existent entre el vulcanisme olotí i l'arqueologia.

A continuació el treball descriu les estacions prehistòriques del Ripollès, (Tut de Fustanyà i Terrassa de Sant Joan) que presenten la particularitat de detectar la presència humana en terrenys de muntanya, que varen assolir des de la plana, aprofitant els corrents fluvials.

La segona part del volum es dedica a Serinyà i altres jaciments de la comarca de Ba-

nyoles. Aquesta ordenació s'ha fet per a conservar la unitat cultural prehistòria de la comarca, i la ubicació dels materials dipositats, en la seva totalitat, en el Museu Comarcal de Banyoles.

Entre les novetats que recull el llibre i que cal destacar, citarem les noves troballes a la cova de Mollet. I amb una fauna arcaica, que la situa probablement en el Paleolític Inferior, i notícies del descobriment i primers estudis de l'importantíssim jaciment Arbreda, fet que va tenir lloc l'any 1972.

Les estacions del Reclau Viver, Cova d'en Pau, Mollet III, Bora Gran d'En Carreres, són objecte també d'atenció, així com la famosa mandíbula de Banyoles que és un dels fòssils humans més vells d'Espanya.

Per tant el treball, objecte del present comentari, és un esforç de síntesi sobre l'època paleolítica de les comarques del N.E. de Catalunya. Comprèn un període molt ampli en el temps i estem ben segurs que contribuirà, no solament al reconeixement de les primeres cultures de la nostra terra, sinó que, integrat en el context paleolític d'Europa, aportarà els seus rics jaciments a la investigació prehistòrica d'Espanya i del Vell Continent.

Francesc REIXACH

LA FONOLLERA

Un poblado al aire libre del Bronce Final

(Torroella de Montgrí, Girona), per Enriqueta Pons. Serie monogràfica núm. 1. - Ed. S.T.I.A. de l'Excma. Dip. Prov. de Girona, 234 pàgs, 48 làm., 13 pàn., 10 fot.

Es poden comptar amb els dits d'una mà els poblats del Bronce Final excavats i publicats a Catalunya. A més a més fins ara es tractava d'excavacions fetes amb pressa per diverses circumstàncies, de tal manera que el nostre coneixement d'estructures d'habitació i dels materials que les acompanyen era força incomplet i d'obligada revisió.

Per altra banda la Fonollera ens il·lustra sobre una de les èpoques menys conegudes de la nostra Prehistòria, la dels Camps d'Urnes anteriors al moment Mailhacià I, Agullana I, a causa precisament de la manca de publicacions monogràfiques dels principals jaciments d'aquest període, (per exemple la necròpolis de Terrassa-Missert de la qual només Bosch Gimpera ens dona informació gràfica).

Si unim les dues condicions anteriors ens trobem amb què La Fonollera és actualment l'ú-

nic poblat, ben excavat i publicat parcialment, que tenim a Catalunya del Bronce Final II-III A, és a dir de la primera onada de Camps d'Urnes a les nostres terres.

Els materials ceràmics de La Fonollera són radicalment diferents, per l'abundància de les formes i decoracions, de tots els que a fins ara s'havien trobat a les necròpolis o coves d'habitació del mateix moment a Catalunya, i en canvi s'assemblen moltíssim als del Sud de França del Bronce Final II-III A.

Això cal explicar-ho per tres raons: tot primer que es tracta d'un poblat i per tant els materials poden ésser ben diferents dels de les coves o necròpolis del moment; després la seva situació geogràfica tan propera a França; i finalment la possibilitat que sigui un dels més antics poblements de Camps d'Urnes de Catalunya, com l'abundància de tasses carenades amb nansa «ad ascia» i d'altres formes que provenen del fons indígena del Bronce Mitjà ens ho fan sospitar.

Però la importància del llibre de E. Pons no acaba aquí, en publicar un dels jaciments més interessants (ja ara) del Bronce Final a Catalunya, que per altra banda coneix un segon moment d'habitació en època romano-republicana.

No, sobretot aquest primer estudi de La Fonollera és un assaig metodològic i analític de les excavacions fins ara realitzades, a través del qual es pot arribar a conclusions demostrables (ara i sempre gràcies a les gràfiques que l'il·lustren) sobre la vida interna i desenvolupament del poblat, nocions que sempre s'escapen quan es descuida l'estudi exhaustiu d'un jaciment abans de buscar-li paral·lels pròxims o llunyans.

Així aquesta publicació constitueix un estudi monogràfic sobre La Fonollera, en el qual no falten treballs redactats per altres autors, sobre la Geologia, la Fauna, l'Antropologia o la ceràmica romana del jaciment, en un intent que cal imitar d'extreure la màxima informació de totes les dades que l'excavació proporciona i que sovint no s'aprofiten.

Josep TARRUS i GALTER

BUSQUETS, JOAN i NADAL FARRERAS, Joaquim

Les possibilitats de la demografia històrica a les comarques gironines: inventari dels arxius parroquials de la diòcesi. Colecció de Monografías del Instituto de Estudios Gerundenses, núm. 4. Patronat «José Maria